

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ, ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ : ಒಂದು ಗ್ರಹಿಕೆ

ಮಂಜುಳಾ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಹಾನಗಲ್ಲ, ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆ

Abstract:

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾದದಡಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿ ಹೋಗುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಒಂದು ರೀತಿಯ 'ವಿಸ್ಮರಣೆ' ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೂ ಹೊರತಲ್ಲ. ಅಸಂಖ್ಯ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಂದಿನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೌಶಲಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದರೆ, ಆ ಕೌಶಲಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಜಾಗತೀಕರಣದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ದೇಶದ ಯುವಶಕ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಕೌಶಲ ತರಬೇತಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಅವರ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನೀಡಿದರೆ ಅವರು ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರಬಲ್ಲ ಜಾಲಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮದಂತಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ - ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ - ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಯುವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿ, ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಮೃದ್ಧಿ ತಂದು ಕೌಶಲ ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಕುಶಲ ಭಾರತವನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

Keywords: ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ, ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ವಾತಾವರಣ, ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿರುವ ಪ್ರತಿ ಐವತ್ತು ಕಿ.ಮೀ.ಗೂ ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಬದಲಾಗುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತು ಉತ್ತುಂಗಕ್ಕೆ ಏರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅಸಂಖ್ಯ ಕೌಶಲಗಳಿದ್ದವು. ಮುಘಲ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಪೊಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಾಕಬಹುದಾದಂತಹ ಸೀರೆ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎನ್ನುವ ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದೇಶದುದ್ದಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಾವಿರಾರು ಪಟ್ಟಣಗಳು, ಸ್ಥಳಗಳು ವಿವಿಧ ಕೌಶಲಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡಿದರೆ ಇಳಕಲ್ ಸೀರೆ,

ಗುಳೇದಗುಡ್ಡದ ಕಣ(ರವಿಕೆ), ಧಾರವಾಡದ ಪೇಡಾ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕುಂದಾ, ಅಮೀನಗಡದ ಕರದಂಟು, ಮೈಸೂರು ರೇಷ್ಮೆ ಸೀರೆ, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದ ಗೊಂಬೆಗಳು, ಬೀದರ್‌ನ ಬಿದರಿ ಕಲೆ - ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕೌಶಲಗಳಿವೆ. ಇನ್ನು ಕಾಂಜಿವರಂ ಸೀರೆ, ಕಾಶಿಯ ಜಮಟಿ, ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕೇಸರಿ, ಗೋವಾದ ಫೆನ್ನಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವಂಥದ್ದು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಹಿಂದೆ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅಪಾರ ಕೌಶಲಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳು ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ನ ನೀಡುವಷ್ಟು

Please cite this article as ಮಂಜುಳಾ. (2023). ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ, ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ : ಒಂದು ಗ್ರಹಿಕೆ. ಸೃಜನಿ: ಇಂಡಿಯನ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇನ್ನೋವೇಟಿವ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್, 2(1), 16-21.

ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ, ತಮ್ಮ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಗುರುತಿಸಲಾದ ವೃತ್ತಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ರೂಢಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಯ ಬಂದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಹೊರಗಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾರೋ ತಯಾರಿಸಿದ ಪಠ್ಯದ ಮೂಲಕ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಬದಲಿಗೆ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಉದ್ಭವವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಣವು ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಲವು ಕೌಶಲಗಳು ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಪದ್ಧತಿ ಶಿಥಿಲವಾದರೂ ಕೌಟುಂಬಿಕವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಹಲವು ಕೌಶಲಗಳು ಕುಟುಂಬ ವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಈಗಲೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಭಾಷಾ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ದೇಸಿ ಕೌಶಲಗಳು ಗೊತ್ತಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪರಿಸರದ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಕೌಶಲಗಳು ಅಡಗಿಕೊಂಡಿವೆ. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೇಸಿ ಕೌಶಲಗಳೂ ಸಹ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ- ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ;

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ-ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಗ್ರಹಿಕೆ ಎಂದರೆ, ಈ ತ್ರಿವಳಿಗಳು ಹೇಗೆ, ಎಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ,

ಯಾರಿಂದ, ಯಾರಿಗಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು. ಅಲ್ಲದೇ, ಇವುಗಳು ಹೇಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತಾ ಅಂತಸ್ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಒಂದರ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಗೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮದಂತಿರುವ ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಒಂದು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ವಹನಗೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅನನ್ಯ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ/ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಗುವಿಗೆ ಲಾಲಿ ಹಾಡುವಾಗ, ಶಿಶುವಿಹಾರ ಅಥವಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಳ ಹಾಡು (ditty), ಒಗಟು, ನಾಲಗೆದೊಡರು (tongue-twister) ಅಥವಾ ಎಣಕೆ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿಕೊಡುವಾಗ;

ಅಭ್ಯಾಸ ಅಥವಾ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಹಾಡುಗಳು, ನೃತ್ಯಗಳು, ಪುರಾತನ ಆಟಗಳು ಮತ್ತು ಹಬ್ಬದ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುವಾಗ; ತಾಯಿಯಾದವಳು ಮಗಳಿಗೆ ಹೊಲಿಯುವುದು, ನೇಯುವುದು, ಬಟ್ಟೆ ಕಸೂತಿಮಾಡುವುದು, ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಡುಗೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವಾಗ;

ರೈತನೊಬ್ಬ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕಲಿತ ಕೌಶಲವನ್ನು ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವಾಗ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿಂದ ವಾತಾವರಣದ ಮೇಲೆ, ಬಿತ್ತನೆ ಮತ್ತು ಸುಗ್ಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿ ಕೊಡುವಾಗ;

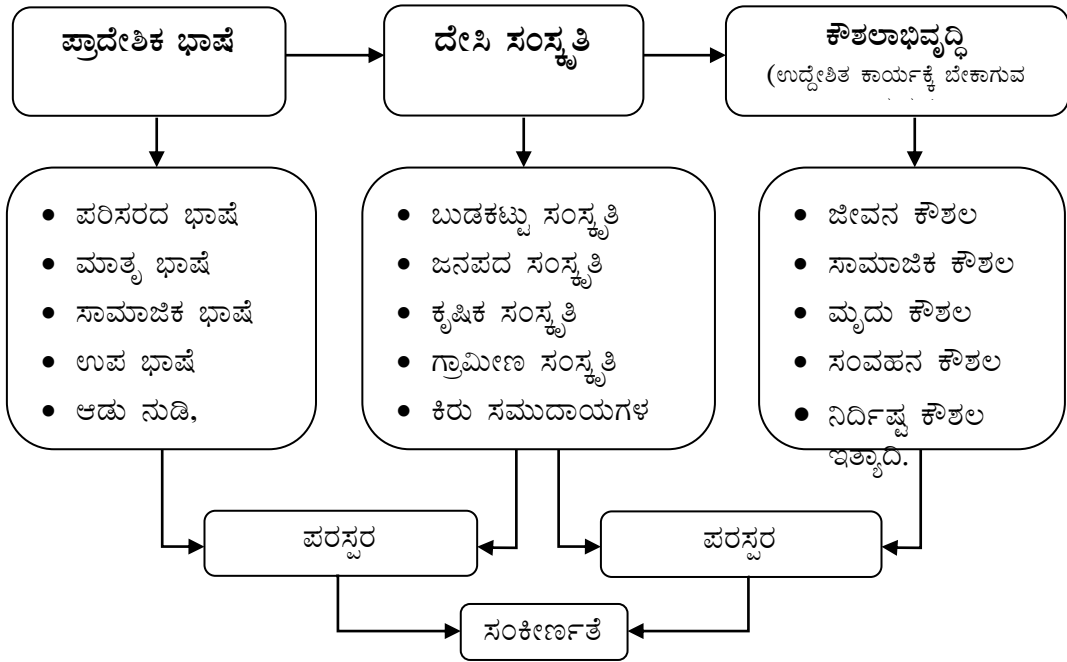
ಹಳ್ಳಿಯ ಕರಕುಶಲಿ, ಬಡಗಿ, ಚಮ್ಮಾರ, ಕಮ್ಮಾರ, ಕೆತ್ತುವವ, ಪೀಪಾಯಿ ಮಾಡುವವ, ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವವನು, ತನ್ನ ವಾರಸುದಾರನಿಗೆ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ, ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ, ಕುದುರೆಗೆ ಲಾಳ

ಕಟ್ಟುವ, ಕುರಿಗಳ ಉಣ್ಣೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವಾಗ;

ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮದಂತಿರುವ 'ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ-ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯು ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಅಥವಾ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯೇ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲವಾಗಿ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ - ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ - ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ನೇರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ; ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ

ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಉಪಭಾಷೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಭಾಷೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಕೌಶಲಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಜನರು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಜನತೆಯು ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೌಶಲಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಆ ಕೌಶಲಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿರುವ ಪರಿಸರದ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಹಾರ ಸರಪಳಿಯಂತೆ 'ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ - ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ - ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ' ಗ್ರಹಿಕೆಯೂ ಕೂಡ ಪರಸ್ಪರ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂತಸ್ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಅದನ್ನು ರೇಖಾಚಿತ್ರದ ಮೂಲಕ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತೋರಿಸಬಹುದು.

ರೇಖಾಚಿತ್ರ-1, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ, ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ - ಒಂದು ಗ್ರಹಿಕೆ

ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳು

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ-ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕೌಶಲಗಳು ಹೇಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕಳೆದು ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮೊದಲು ನಾವು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ 'ಗಣೇಶದೇವಿ' ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ 'After Amnesia' ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದ ನಂತರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ 'ವಿಸ್ಮರಣೆ' ಬಂದು ಹೋಯಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾದದಡಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿ ಹೋಗುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯು 'ದೇಸಿ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮನಸ್ಸುಗಳೊಳಗೆ ಕೀಳರಿಮೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕೀಳರಿಮೆಯಲ್ಲಿ ನರಳುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮೌಲ್ಯ, ಭಾಷೆ, ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು 'ಪರಕೀಯ'ವಾಗುತ್ತವೆ ಅಥವಾ 'ಅನ್ಯ'ವಾಗುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದೂ ಇದೇ.

ಜನರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ವಿಮುಖರಾದಂತೆ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ದೇಸಿ ಕೌಶಲಗಳು 'ವಿಸ್ಮೃತಿ' ಹೊಂದುತ್ತ ವಿನಾಶದತ್ತ ಹೋದವು. ಕೊನೆಗೆ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ತಾವು ತಯಾರಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬೆಲೆಗಳಿಗೆ ಮಾರಲಾಗದೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ವಸ್ತು-ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿದರು. ಗಡಿಯಾರ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿ ತನ್ನ ತಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಚಮ್ಮಾರ ಸಹ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಚಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನು

ಮಾಡುತ್ತಾ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ತಯಾರಿಸಿದ ಹರಿದ ಚಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಸೃಜನಶೀಲ ಕೌಶಲದಿಂದ ಏಕತಾನತೆಯುಳ್ಳ ವೃತ್ತಿಗೆ ಇಳಿಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಬೃಹತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಬಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕೌಶಲಗಳು ಲಾಭದಾಯಕವಾಗದೆ, ತಮ್ಮ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಾದರಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಏಕತಾನೀಯ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಗಳ ಕುರಿತಾದ ಬಯಕೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸಂಬ್ಯ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಹಾಳುಗಡವಿದ್ದು ಸತ್ಯ. ಈ ಕೌಶಲಗಳು ವಿನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷಾ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಬರುಬರುತ್ತಾ ಮಾಯವಾಗಿ, ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಜಾಗತೀಕರಣದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದು ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಡುವೆ ಆಳವಾದ ಕಂದಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ "ಸರ್ಕಾರವೇ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು" ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಕೂಡ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಡ್ಡಗಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಲಾಭದಾಯಕವಲ್ಲವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಅವರ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಹೊರ ತಂದಿದ್ದು ದೇಶ ಕೌಶಲಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಕೇವಲ ಆರುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿರುವ ಜರ್ಮನ್, ಫ್ರೆಂಚ್, ಜಪಾನಿ ಭಾಷೆಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ ಹಂಗಿಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂವಹನ ಮಾಡಬಲ್ಲಷ್ಟು ಶಕ್ತವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ. ವೈದ್ಯಕೀಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಇನ್ನಿತರ ಯಾವುದೇ

ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಬೇಡುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಆ ಭಾಷೆಗಳಿಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಹಾಗೂ ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಜಾಗತಿಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಬಹುರೂಪಿ ಕೌಶಲಗಳ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಧಾತು ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಕೌಶಲವುಳ್ಳ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕೌಶಲವುಳ್ಳ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲವೇ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವ ವಾಹಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷಾದವೆಂದರೆ, ಈ ಕಾರ್ಯವು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಮೆಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಆಳುವವರ್ಗದ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ಕೊರತೆ ಹಾಗೂ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವರ್ಗದ ಆರ್ಥಿಕ ಹಪಾಹಪಿತನ.

ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಗಳು

ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಂಪರಾಗತ ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮೀಮಾಂಸೆಗೂ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗದ ಜೊತೆ ಬೆಸೆಯುವ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮುದಾಯ ಆಧಾರಿತ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮೀಮಾಂಸೆಗೂ ಬಹಳ ದೂರದ ಅಂತರವಿದೆ. ಈ ಅಂತರವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಕಾಲದ ಕಾಣ್ಕೆಗಳ

ಜೊತೆಗೆ ಅನುಸಂಧಾನಗೊಳಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ತುರ್ತಿನ ಕೆಲಸ ಇಂದಾಗಬೇಕಿದೆ.

ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯ (Economic Zone) ಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅವರ ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ವೃತ್ತಿಗೂ, ಉತ್ಪಾದನೆಗೂ, ಸಮಾಜೋ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಬೆಸುಗೆ ಆಗುವಂತಹ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬೇಕು. ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಕೌಶಲಗಳು ಇಂತಹ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳ್ಳುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಬೃಹತ್ ಉದ್ಯಮಗಳು ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ಕರಕುಶಲ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಾನವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಂಡವಾಳವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೂಡ ಇದರಿಂದ ತಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು, NGO ಗಳು, ಜನತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕೌಶಲಗಳ ಮತ್ತು ಉಪಕೌಶಲಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಆಂದೋಲನದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡು 'ದೇಶಿ'ಕೌಶಲಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಿಜಿಸ್ಟರ್ ಒಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೌಶಲ ಸಚಿವಾಲಯ (Ministry of Skill Development and Entrepreneurship) ನಿಜಕ್ಕೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಗಳ ಸಚಿವಾಲಯವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಜಾಗತಿಕ ಆಧುನಿಕ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ತಾಜಾತನ ಮತ್ತು ಗುಣಮಟ್ಟ, ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೌಶಲದಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಸರಕುಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ತಯಾರಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ ಅಧಿಕವಾದರೂ ಗ್ರಾಹಕರು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ,

ಕರಕುಶಲ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಸೌಂದರ್ಯ, ವಿನ್ಯಾಸ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೌಶಲ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮುಂತಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಗುಣಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕರಕುಶಲ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ಉತ್ಪಾದನಾ ರೀತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರ ಶ್ರಮ ಕೂಡ ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ಕೌಶಲದ ಎದುರು ಸಮನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲದು ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೇ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪುನರ್‌ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಅನನ್ಯತೆ (unique) ಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದಿನ ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಾರಿಯಾದರೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿ, ಆಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸಬೇಕು. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು, ಕಾಲೇಜುಗಳು ತಮ್ಮ ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪುನರ್‌ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಭಾಷಾಬೋಧನೆ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಕಾನೂನು, ಕಾರ್ಪೊರೇಟ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಸಂವಹನ ಕೌಶಲವನ್ನು ಬೋಧಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಈಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕೌಶಲದಲ್ಲಿ ಪಳಗಿಸಬೇಕು. ಈ ಕೌಶಲದ ಕಲಿಕೆಯು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆಯಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ/ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕು.

ಸಮಾರೋಪ

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡರೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೌಶಲಗಳು ಸಹ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಆಯಾ ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು

ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರೆ ಆಯಾ ಭಾಷೆಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮದಂತಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ - ದೇಸಿಸಂಸ್ಕೃತಿ - ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಹಕರಿಸುತ್ತಾ, ದೇಶ ಹಾಗೂ ದೇಶದ ಯುವಕರನ್ನು ಕೌಶಲಾಧಾರಿತ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಆರ್.ಡಿ.ಜಿ. (ಸಂ.). (2019). ಕನ್ನಡ ಅಂದು ಇಂದು ಮುಂದು. ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
- ದೇವಿ ಜಿ.ಎನ್. (2017). ಆಫ್ಟರ್ ಅಮ್ಮೇಶಿಯಾ: ಟ್ರಿಡೆಷನ್ ಅಂಡ್ ಚೇಂಜ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಲಿಟರರಿ ಕ್ರೆಟಿವಿಸಮ್. (ಮೂರನೇ ಆವೃತ್ತಿ). ದಿ ಓರಿಯಂಟ್ ಬ್ಲಾಕ್ಸ್.
- ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ. (2018, ಅಕ್ಟೋಬರ್ 31). ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂದು ನೀಲನಕ್ಷೆ ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿ.
- ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ. (2018, ಏಪ್ರಿಲ್ 06) ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿ.
- ಪ್ರಭಾಕರ ಎ.ಎಸ್. (ಸಂ.). (2006). ಆದಿವಾಸಿ ಆಖ್ಯಾನ ; ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆಂದು ಆಕರ. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ರಾಮಚಂದ್ರೇಗೌಡ ಹಿ.ಶಿ. (ಸಂ.). (2014). ಜಾನಪದ ಗ್ರಹಿಕೆ ; ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ.
- ಸುನಿಲ್ ಸಹಸ್ರಬುಧೆ (ಮೂ.) ಕೆ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿ (ಅನು.). (2003). ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಗಾಂಧಿಯ ಸವಾಲು. ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ.